

A klasszikus szobrászati eszmények ígézetében

Pallag Zsuzsa szobrászművész életrajzára pillantva, műveinek ismerete nélkül is megállapítható, hogy e művész pályafutása rendhagyó volt: az 1917-ben született, 2010-ben elhunyt alkotó munkássága meglehetősen későn érett be. A gyermekkora óta a szobrászathoz vonzódó, az 1940-es évek végétől a mesterség fogásait szabadiskolákban megismerő és elsajátító művész csak jóval ötvenedik életéve után, az 1970-es évek második felétől jelentkezett alkotásaival a magyar művészet fórumain. A bemutatkozása utáni időszakot azonban hallatlan aktivitás jellemezte: összegyűjtött munkáiból rendezett néhány önálló kiállítást, szerepelt pályázati anyagot felsorakoztató és tematikus csoportos tárlatokon, az 1990-es években többször jelentkezett a magyar éremművészet legrangosabb seregszemléjén, a soproni Országos Érembiennálén, elkészíthette egy-egy köztéren elhelyezett második világháborús emlékmű domborművét, és művei közül több rangos közgyűjteménybe került.

A művész hagyatékában összegyűjtve fennmaradt munkák együttese azt tanúsítja, hogy Pallag Zsuzsa sokoldalú, széles érdeklődésű alkotó volt, aki a klasszikus szobrászati eszmények és konvenciók szellemében dolgozott: hagyományos anyagokat munkált meg, hagyományos technikákat alkalmazott, s az így megformált-kivitelezett művei a tradicionális műformák, műfajok keretei közé illeszthetők. Pallag Zsuzsa műegyüttesében a két alapvető szobrászati eljárással, az elvétel és a hozzáadás módszerével készült alkotások sorakoznak: kőbe faragott és mintázott, majd bronzba öntött – valamint gipszbe és terrakottába foglalt – kompozíciók. Mindkét – egymással ellentétes, más és más specifikumok által meghatározott – technika-alkalmazást magabiztosan, pontosan és igényesen kivitelezett művek sorozata reprezentálja életművében. E kőbe faragott és bronzba öntött, gipszbe és terrakottába foglalt alkotások a kisplasztika-, a portré- és az érem-, illetve a plakett-műforma jellegzetes jegyeit hordozzák magukon. Életnagyságú arcmások, kézbe fogható, maroknyi – sokszor karikatürisztikus jegyeket hordozó – kompozíciók és a bensőségesség atmoszféráját, a viszonylag közletről való szemlélés lehetőségét megteremtő kisméretű szobrok sorakoznak egymás mellett: álló és ülő, néha fekvő férfi- és nőalakok, vagy alakok zsánerszerű csoportjai. A legváltozatosabb az érme kollekciója: itt alkalomhoz kötődő – megrendelésre készült –, egy-egy intézményhez, eseményhez kapcsolódó korongok, emlékérmek, és autonóm, a szuverén alkotói gondolat aspirációi által éltetett művész-érmek szerepelnek, amelyek a hagyományos kör-, illetve korongformátumot megőrzik vagy felbontják, de a zárt érem-alapsíkot mindig tiszteletben tartják. Művei – legyen szó kisplasztikáról vagy éremről – csaknem mindenkor a realista, természetelvű szemlélet által determinált figura-idézések, a figuratív megjelenítés szellemében alakított munkák, de vannak olyan stilizált alkotásai is, amelyek e szigorú valósághoz való konkrét kapcsolódásokon túllépnek, és már csak emlékszerűen hivatkoznak plasztikai forrásukra.

Pallag Zsuzsa szobrászatának két kiemelkedő jelentőségű alkotóterülete a portré- és az éremkészítés volt. A kőből kibontott és a megmintázott, majd a végső formájában bronzba foglalt arcmások formailag egymástól lényegesen eltérnek: a kő-portrék az anyag és a technika által meghatározottan tömörszerűbb és lényegre koncentrálóbb kompozíciók, míg a bronzok – illetve a gipszben maradt, patinázott arcmások – részletezőbb, rendkívül gazdag felületmunkálású alkotások. (A különbségek megvonásának lehetőségét teremti meg Illyés Gyula faragott és mintázott, kő- és bronzportréjának összehasonlítása.) A megjelenítettek névsora – amelyben olyan írók és költők, zeneszerzők szerepelnek, mint Babits Mihály, Márai Sándor, Illyés Gyula, Faludy György, Déry Tibor, Kodály Zoltán, Giuseppe Verdi –, s amely névsor kiegészül egy-egy tudós, illetve teoretikus arcmásaival – Lukács Györggyével, Erdei Ferencével, Szent-Györgyi Albertével –, már önmagában is jelzi Pallag Zsuzsa alkotói eszményeit, illetve művészeti ideáit de számos, konkrét névvel nem jelzett, számunkra ismeretlen portré is fontos, jelentős műként illeszkedik az életműbe. Legyenek ismert vagy ismeretlen alakok, személyiségek Pallag Zsuzsa megjelenítettjei, mindenkor rendkívül erőteljes, karakteres vonásokkal felruházott, izgalmas egyéniségekként bontakoztatják ki előttünk szobor-valójukat. (Különleges, e körbe sorolható alkotás a Weöres Sándor–Károlyi Amy kettős portré: a költő-házaspár két alakjának érzékeny, gazdag plasztikai eszközökkel megformált kompozíciója.)

Tematikailag és plasztikailag is rendkívül változatos együtttest termett Pallag Zsuzsa érem- és plakettművészeti munkássága. Alapvetően itt is hagyományos műveket szemlélhetünk: bronzban kivitelezett korongokat, néhol a körformától eltérő, négyzetes és téglalap-formátumú, vagy szabálytalan körvonallal övezett plaketteket. Portrék, városképek, valóság-hű szemlélettel megidézett természet-részletek, stilizált tájak, esetenként kollázsszerűen felépített, elemekből szervezett kompozíciók rögzülnek emlék- és művész-érmeinkben. Az éremfelület formagazdagságukkal uraló domborművek mellett mértéktartó, visszafogott kompozíciók is megjelennek, amelyek a leíró-megjelenítő plasztikai előadásmód helyett a stilizált alakzatokra és a szimbolikus kifejezésre helyezik a hangsúlyt. Az érem, illetve a plakett szigorú feltételeket szab a szobrászi mondandónak és formateremtésnek: néhány négyzet-centiméternyi felületen kell mindent megfogalmazni és elmondani. Pallag Zsuzsa a lényeg kifejező megragadása érdekében megfosztja a felesleges részletektől motívumait, szobrászi mondandóját leleményesen, esetenként emblematiszta erővel sűríti.

Pallag Zsuzsa szobrászata – szellemi eszményeiből és stilisztikai kötődéseiből eredeztethetőn is – alapvetően emberközpontú szobrászat, amely a XX. századi magyar plasztika Ferenczy Béni és Medgyessy Ferenc nevével és művészetével fémmjelzett, oly erőteljes figuratív, realista áramlatához kapcsolható. Ha Pallag Zsuzsa törekvéseit e két mester örökségének vetületében vizsgáljuk, megállapítható, hogy művei témaválasztásban, tartalmi mondandóban, a kifejezés mikéntjében az alapvetően népi ízeket és hangokat megszólaltató, kicsit fanyar, néhol ironikus, mély érzelmekkel telített Medgyessy-szobrászathoz állnak közelebb: plasztikai világa alapvetően humánus szemlélettel vezérelten, mély érzelmekkel áthatottan az emberi fenség és méltóság megőrzésének elengedhetetlen voltára figyelmeztet.

Wehner Tibor